

Uvodna beseda

Naslov, da te kap

V Italiji se je zgodilo, da so aktivistke za osvoboditev žena na eno izmed njenih predavanj prišle s paradižniki v torbicah. Hotele so jih zmetati vanjo, a so si zadnji hip premislile, ker je v dvorani bilo preveč drugih mladih žena, med njimi precej mamic z otroki, ki so predavateljico požirale z očmi in ušesi. Aktivistke niso bile prepričane, da bi se zanje dobro končalo, potem ko bi paradižniki poleteli proti cilju. V Španiji se je zgodilo, da so se zaradi nje poleg običajnih feminističnih grupacij zelo vznemirile tudi politične stranke leve usmeritve. Zadeva je prišla vse do parlamentarnih klopi. Šlo je za to, da prepovejo njeno knjigo, češ da spodbuja nasilje moškega nad žensko. Do prepovedi ni prišlo, a če bi, bi bilo prvič po padcu Francove diktature, da španski politični predstavniki dosežejo prepoved kakšne knjige.

Govorimo o italijanski novinarki in publicistki Costanzi Miriano in njeni knjigi Poroči se in bodi podrejena. Knjiga je vznemirljiva in izzivalna, vendar takoj povejmo, da po pozornem branju postane manj izzivalna in bolj tehtna.

So namreč knjige, ki jih nekateri vročekrvneži niti ne odprejo, njim v prid ali njim v škodo pa imajo zelo

veliko povedati. Pričujoča spada mednje. Kako ji to uspe? Zaradi naslova, naslovnice in zaradi iz naslova in naslovnice vpijoče poante.

Naslov je bomba. Dekletom in ženam je že na daleč rečeno: Poroči se! Bodi podrejena! Eksplozija in plaz zaradi eksplozije sta predvidljiva. Costanza Miriano ni samo bistra, je tudi profesionalna medijska delavka, zato je morala vedeti, da bo tovrstna provokacija sprožila neizogibno reakcijo. Da se bo po njej vsul plaz. Feministična dogma je, da se ženski ni treba poročiti. Za feministke je naravnost bogokletno, če za povrh kdo ženski zapove, naj bo podrejena možu. Kje je stoletje ženskih bojev, če smo zdaj spet pri tem, da naj bo ženska podložna možu?

Komaj zajamemo sapo ob naslovu, že se po našem živčnem sistemu sprehodi naslovna ilustracija izvirne izdaje. Ženin, mož, moški stoji vrh torte. Mož je jagoda vrh torte. Mož je že na torti. Torta je kot njegova, kot je nekoč bil njegov in samo njegov raj. Nevesta, žena, ženska je pod torto in se steguje k moškemu. Ona, nesrečnica, pride potem, je druga na vrsti, ponižno in proseče vstopa v moški svet. Kot oni dan, ko je bila ustvarjena šele, ko je Adam med sto tisočimi živalmi spoznal, da med njimi ni nobene njemu primerne.

Naslov in naslovnica sta dobra, ker sta pogumna in pritegneta pozornost. Lahko pa se izkažeta tudi za slaba, kolikor nas na prvo žogo zadovoljita v našem feminističnem in antifeminističnem prepričanju ter nas ne zvbिता k sproščnemu in zbranemu branju. Opozarjamo: pred

seboj nimamo plakata, temveč knjigo, ki je slogovno igriva, a globoka in sveža v osnovnih intuicijah.

Molčeči trk z radikalnim feminizmom

Je ta knjiga obračun s sodobnim in skrajnim feminizmom? Ni. Ali pa je. Vendar v drugem koraku. V prvem koraku je knjiga, v kateri ena ženska večje in izkušeno svetuje drugim ženskam. Svetuje kaj? To, kar si ženske med seboj v zaupnih pogovorih najraje in najpogosteje svetujejo: kako je treba z moškimi in zakaj se je dobro poročiti.

Kljub temu knjiga ne bi imela tolikega odmeva, če ne bi obenem, ko svetuje, čelno trčila v določeno feministično dogmatiko. Odmev, ki se podvoji, ko se Costanza Miriano že na naslovnici opredeli za krščansko, saj se opre na znameniti Pavlov stavek: »Žene naj bodo podrejene svojim možem kakor Gospodu« (Ef 5,22). Trk s sodobnim feminizmom je v knjigi ves čas navzoč, čeprav se avtorica ne zaganja vanj.

V knjigi se zgodi molčeč, a hud trk s sodobnim feminizmom. Bralec se bo vprašal, od kod Costanzi Miriano toliko poguma. Saj bi vendar morala vedeti, kako močno medijsko podporo uživajo sodobne feministke! Paradizniki v glavo so še najmanj, kar te lahko doleti, če se hegemoniji zoperstaviš. Lahko te čaka križev pot po sodiščih, če se „strpni in napredni“ spravijo nate, recimo, z obtožbo sovražnega govora in spodbujanja k nasilju. Zdi se, da avtorica čuti, kar čutimo vsi: sodobni feminizem je v slepi ulici in se ga zato vse manj bojimo, ni nam ga težko provocirati, prerasli smo po medijsko-političnem diskurzu vcepljeni občutek manjvrednosti in vse bolj kompetentno znamo polemizirati z njim.

Nov prostor za razmislek o ženski

Feminizem, ki se nam je še ne dolgo tega zdel gra-niten, se v zadnjih letih vse bolj kaže kot razvalina. Za povprečno delavsko in kmečko žensko je vse manj po-menljiv, vzdržujejo ga ideološko vse bolj radikalne skupi-nice in urbane aktivistke, ki so praviloma protiversko in protikrščansko naravnane. Če je feminizem danes v slepi ulici, ga tja niso zbrcali moški šovinisti in kler, temveč se je tam znašel po svoji krivdi.

Kot pišeta F. J. Contreras in D. Poole v knjigi *Nova leвица in krščanstvo*, je feminizem šel skozi tri faze:

1. Na začetku XX. stoletja se klasični feminizem spu-sti v boj za volilno pravico žensk; sufražetke so večinoma kristjanke.

2. Po drugi svetovni vojni se feminizem bori za pravi-co do ločitve in do splava; klasično družino začne razgla-šati za „ječo za ženske“; v tej fazi pride do razkola med feminizmom in krščanstvom.

3. Po padcu berlinskega zidu se feminizem poveže s homoseksualnim aktivizmom in kmalu pristane v okolju teorije spola (gender theory), po kateri je naravna spolna danost označena kot nepomembna, spolnost pa razum-ljena kot kulturni konstrukt.

Na kratko: feminizem se je v stotih letih idejno in politično radikaliziral, in ker se je radikaliziral, vse bolj govori sebi namesto ženskam, vse bolj ščiti sebe in svojo privzdignjeno politično pozicijo, kot da bi ščitil konkretno žensko. Simbolni kraj in datum smrti radikalnega za-hodnega feminizma sta znana: Köln, 31. december 2015. Množični spolni napadi na ženske s strani moških z mi-gracijskim ozadjem, feminizem pa tiho. Napadenih tisoč žensk, toda s strani vedno glasnih feministk nikakršne takojšnje jezne reakcije proti nasilnemu in očitnemu

moškemu šovinizmu. Zaradi kölnskih žrtev nikakršnih množičnih mavričnih protestov, nikakršnih protiverskih transparentov, nikakršnih zgoraj brez plačanih članic skupine Femen. Köln, 31. december 2015 - feminizem kot politično pokoren subjekt žrtvuje žensko na oltarju višjih političnih interesov in se v hierarhiji levičarskih ideoloških dogem podredi postavki multikulturalizma. Bo četrta faza feminizma šeriatsko obarvana?

A ravno ta notranja šibkost skrajnega feminizma je tisto, kar odpira prostor za svež in drugačen premislek o ženski. Costanza Miriano samozavestno vstopa v ta prostor. Čas je za feminizem, ki bo ohranil bojevniki naboje, ko je treba; ki ne bo popuščal pri pridobljenih pravicah; bo pa bolj premišljen, bolj ideološko zmeren, bolj spoštljiv do tisočletne duhovne tradicije, manj dedič vojne spolov, se pravi manj usmerjen proti moškemu in družini.

Je Pavel res „ideolog podrejenosti“?

Podrejenost je težka beseda. In apostol Pavel jo uporabi, ko hoče povedati, kakšen naj bo odnos žene do moža. Podrejena mu bodi! Mirianova izhaja iz Pavla, zato se pri njem za hip ustavimo tudi mi.

Podrejenost je težka beseda, ker najprej ni v skladu z dostojanstvom posameznika in z njegovo poklicanostjo v svobodo. Kljub temu si brez določenih oblik podrejenosti praktičnega življenja ni mogoče zamisliti. Vsi smo vsakodnevno podrejeni prometnim predpisom, davčni upravi, skupnemu dobremu. Otroci so podrejeni staršem in učiteljem, vojaki častnikom, delavci inženirju, vlada parlamentu. Podrejenost lahko celo razbiramo kot znamenje sožitja in zaupanja. Saj gre za prostovoljne, smiselne in koristne oblike pravil in medsebojnih odnosov.

Ko je Pavel naročal ženam, naj bodo podrejene možem, je naročal popolnoma običajno družbeno normo za tisti čas. Ni bil nazadnjak. Ni bil šovinist. Tovrstne kvalifikacije Pavla so neuke in ideološko motivirane. Pavel ni bil zatiralec žensk oz. „ideolog podrejenosti“, kot ga označujejo kakšni kritiki. Obratno. Strokovni vpogled v položaj ženske v prvem krščanskem stoletju (ki je „Pavlovo“ stoletje) nam odkrije, da je krščanska ženska bila v primerjavi z judovsko ali pogansko žensko bolj svobodna v gibanju, bolj samostojna, z več odgovornosti in z več vodilnimi vlogami v matični verski skupnosti. Španski strokovnjak za krščansko antiko Fernando Rivas-Rebaque v knjigi *Desterradas hijas de Eva* (Izgnane Evine hčere) ugotavlja, da je šele v drugem stoletju prišlo do patriarhizacije Cerkve in zatrtja ženskega protagonizma v njej.

Rivas nas pouči, da je Pavel v odnosu do ženske predvsem večplasten. V njem bomo res našli določeno patriarhalno togost glede vloge žensk, a togost tipično za ves antični svet. A našli bomo tudi podlago za emancipacijo ženske, kot je takratni svet ni poznal. Emancipacijo, ki je kristološka: »Ni ne Juda ne Grka, ni ne sužnja ne svobodnjaka, ni ne moškega ne ženske: kajti vsi ste eden v Kristusu Jezusu« (Gal 3,28).

Teologija in recipročnost

Da razumemo Costanzo Miriano, se moramo najprej vprašati, kaj je z žensko podrejenostjo hotel povedati Pavel. Iz celotnega besedila, kjer Pavel naroča podrejenost, je razvidno dvoje: teološkost in recipročnost.

Pavel govori teološko: kakor žena veruje v Boga in mu je z dejanjem vere pokorna, podobno naj bo pokorna

možu. Pokorščina je vrlina verujočega, pokorščina je odrešilna, saj nas je Kristus odrešil, ko je bil pokoren Očetu. Ne gre torej za suženjsko pokorščino gospodarju, temveč za svobodno dejanje vdanosti iz vere in ljubezni. Da so tudi prvi kristjani tako, se pravi teološko razumeli Pavlove besede, vidimo ravno iz položaja prvih kristjank, ki je bil za tisti čas, kot bi rekli danes, liberalen.

Na teološkost oz. na globoko versko ozadje besede podrejenost opozarja Mirianova, ko v nekem intervjuju reče: »Če vas moti beseda podrejenost, zažgite Biblijo!« Mi dodajmo: če vas moti beseda podrejenost, prepovejte islam, saj „islam“ v arabščini pomeni točno to – podrejenost. In še: če vas moti beseda podrejenost, prepovejte kulturni roman Petdeset odtenkov sive, kjer je ženska moškemu podrejena seksualna igraka.

Tu je še recipročnost. Ni samo ženska vdana moškemu, je tudi moški vdan ženski. Je pa res, da Pavel v Pismu Efežanom za moško predanost ženski uporabi drug glagol, pravzaprav dva glagola: ljubiti in žrtvovati (dati življenje). »Možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus vzljudil Cerkev in dal zanjo sam sebe« (Ef 5,25). Recipročnost je očitna: medtem ko je žena pokorna možu, mož umira za ženo. Umreti za koga kot Kristus, pa spet vsebuje pokornost. Mož je torej pokoren ženi s svojo žrtvijo zanjo.

Ne pozabimo. Naša avtorica je napisala še eno knjigo - knjigo za moške. Naslov: Sposala e muori per lei (Porochi se z njo in umri zanjo).

Podrejenost in poroka

Costanza Miriano izhaja iz prvobitnih in rafiniranih pomenov Pavlovega naročila o pokornosti in žrtvovanju. Vpraša se, zakaj Pavel vendarle uporabi dva različna

glagola. Za žensko „podrediti“, za moškega „ljubiti“ (oz. „žrtvovati se“). Odgovor je vznemirljiva teorija, po kateri je zgrajena pričujoča knjiga.

Ženska ima težave z željo po nadzoru, moški pa ima težave z egoizmom. Da ozdravimo od bolesterne potrebe imeti vse, zlasti najbližje pod nadzorom, je potrebna samoizročitev drugemu, vdanost, zaupanje, to, čemur lahko rečemo tudi pokorščina. Zato Pavel ženski pravi: podredi se možu! Da ozdravimo od egoizma, si je treba prizadevati za služenje drugim, se je treba žrtvovati za drugega ... Zato Pavel naroča možem ljubezen in darovanje življenja. Ali kot uči duhovno izročilo: pokorščine v nebesih več ne bo, tukaj pa je potrebna zaradi naše slabosti. Trpeti za drugega v nebesih več ne bo treba, tukaj pa je potrebno, da dozorimo v ljubezni.

V nekem intervjuju je Mirianova povedala, da je pričakovala napade na svojo knjigo predvsem zaradi uporabe pojma podrejenost. Ko so se napadi zgodili, je ugotovila, da zajec tiči v drugem grmu. Niti ne podrejenost temveč poročenost je bilo področje napadov. Lahko dodamo, da so kritiki knjige ujeli poanto. Podrediti se moškemu po ključu Petdesetih odtenkov sive modernim ženskam morda niti ni tak problem. Problem zanje je poročiti se z nekim moškim za vse življenje.

Skratka, kljub izzivalnemu naslovu, se pravi kljub povabilu k pokorščini (teološki in biblični pokorščini – moramo vedno dodati), je težišče te knjige na prvem imperativu: poroči se! Avtoričina prva skrb je, kako prepričati svoje prijateljice in sodelavke, naj se poročijo, naj rodijo otroke in naj ustvarijo družino. Še pred nekaj desetletji tako prepričevanje ni bilo ne zanimivo ne potrebno. Danes zahteva veliko znanja in poguma ter večjo pisateljsko roko. Costanza Miriano vse to ima.

Branko Cestnik

POROČI SE
in
BODI PODREJENA

Poroči se in bodi podrejena *reloaded*

Ko sem pred tremi leti napisala to knjigo, sem računala, da če bi moja mama sama kupila dvajset izvodov (ko bi posegla po rezervah znanega Sklada za čudaška dejanja otrok) in spodbudila k temu tudi tete, profesorice iz višjih razredov osnovne šole in stare trenerje atletike ter bi jaz enako naredila s svojimi prijateljicami, bi lahko povzročili nenadno rast prodaje in dosegli dvesto, tristo izvodov kot za šalo.

Nikoli si nisem mislila, da jo bo nekaj deset tisoč ljudi prebralo; brez mojega zavzemanja in meni tudi malce nerazumljivo je namreč glas o knjigi začel tiho iti od ust do ust, kar se je stalno nadaljevalo, celo povečal se je ta pretok, dokler ni nastala majhna reka. Ženske in mislim, da tudi moški so kupovali knjigo *Sposati e sii sottomessa* [Poroči se in bodi podrejena] ter jo podarjali prijateljicam, znankam in mogoče celo mimoidočim ženskam; prejela sem fotografije bralk z dvanajstimi izvodi v rokah, ki so pred poroko grozile nedolžnim znancem ali pa tudi ne (»Podarim jo sosedi, mogoče se poroči s tistim iz zgornjega nadstropja, tako da bo zvečer prenehal poslušati glasbo na ves glas; mi lahko napišete posvetilo?« »A se poznata?« »Ne.«). Povedali so mi, da jo odvetniki za

zakonsko pravo dajejo svojim strankam na robu ločitve, kakšen gastroenterolog jo predpiše pacientu z občutljivo danko kot terapijo in tudi, v redu, duhovniki jo predlagajo kot branje na tečajih priprave na zakon. To je že nekaj bolj normalnega, čeprav si tega, kot sem rekla, ne morem docela razložiti.

Več ljudi mi je celo pisalo, da bi mi povedali, da se je njihovo življenje odločno spremenilo, potem ko so prebrali *Poroči se in bodi podrejena*. Škoda, da so to bila po večini elektronska pisma; prebrala sem jih, odgovorila in izbrisala (in ko bom o tem govorila svoji sosedki pri mizi v domu upokoencev, mi zagotovo ne bo verjela).

Moram se spomniti, da shranim vsaj pismo gospe, ki ji je moj prijatelj vsilil knjigo, ki jo imate v rokah, in to takoj pred vrati pisarne odvetnika, h kateremu je nesla papirje, da bi začela ločitveni postopek. Prosil jo je, naj jo prebere in vsaj poskusi nekaj časa živeti tisto ekstremno prakso za neustrašne ženske. Lahko si predstavljam navdušenje, ki ji ga je izvabila beseda „podrejenost“ v podobni stiski, a ona je, ne vem zakaj, rekla dà. Mojemu prijatelju je dala en mesec časa, ne več kot trideset dni, da vidi, ali bo recept te norice tu (ki naj bi bila jaz) deloval. Nato bo šla naprej svojo pot, ki ima za cilj ločitev. Ni imela veliko izgubiti.

Mesec kasneje mi je gospa pisala in rekla, da je njen zakon neverjetno ponovno vzcvetel, ne ve se kako, glede na to, kako so bile posušene njegove veje. K odvetniku se je vrnila samo, da je prevzela vse dokumente, nato je doma začela nov zakon. Lepa stvar je ta, da je bil z istim možem.

O pismih, telefonskih klicih in srečanjih, kakršno je bilo to, bi lahko pripovedovala zares na dolgo, a brez skrbi za vse vas, ki ste mi razsvetljevali najbolj intimne koticke vašega življenja; nikomur ne bom ničesar razkrila. Ne

toliko zato, ker sem sama zadržana, ampak ker pozabim. Ne pozabim osebnih zgodb, ampak imena in podatke, odstranim jih v roku nekaj sekund; spomin imam natičen z osebami iz stripov, zdravili za nos, skrivnostni otrok od prvega do devetega razreda osnovne šole (vem na primer, kdo je z gugalnice pokazal spodnjice Giorgiu). Nikoli ne bi mogla uskladiščiti dodatnih informacij, razen če bi mi bile nujne za preživetje, kot na primer, kje je parkiran avto (ko ga končno najdem, se vedno za trenutek obotavljam: »Je on ali je zabochnik?« – Je on, saj so odpadki zaklenjeni vanj. In ima brisalce).

Zato, ker sem pozabila vse občutljive podatke, vas ne bom izdala. A čez tri leta bi vam rada vsaj povedala, kako so se končale zgodbe naslovnikov pisem, ki sestavljajo knjigo; za nekatere se je vse spremenilo: eden se je poročil, drugi se je ločil, kdo je dobil še enega otroka, tudi dva (po pravici povedano samo zato, ker je bilo v treh letih težko priti do treh). Za druge se je spremenil samo smisel, način početja starih stvari, kar pomeni zamenjati tudi vse tisto. V tej novi izdaji boste torej našli zadnja dopolnila in kakšno kratko pridigo kot darilo (ta se nikomur ne odreče) ob koncu poglavij. Upam, da mi bodo prijatelji, predvsem prijateljice, odpustili, če jih še vedno vpletam, čeprav ne vedo vedno, da so oni tisti, ki so končali v moji knjigi (jaz pa sem se kljub temu odločila, da vedno zanikam, in to kljub vsej očitnosti; v tem primeru se pollaščam moške taktike v pravem pomenu besede). Saj sem se tudi jaz med pisanjem vpraševala: ali ni po naključju ... kateri od nasvetov, ki sem jih dala, zares deloval.

Po pravici povedano se zdi, da so včasih delovali, a seveda ne zaradi moje domnevne sposobnosti razločevanja, niti ne zaradi čarobne alkimije, ki sem jo uganila. Tako pač je, da ko se ženska odloči, da bo prijazna, zvesto na moževi strani, da bo imela pozitiven predsodek glede

njega, da ga bo gledala z očmi tistega, ki hoče videti dobro, se ji mož ne bo mogel upreti in se bo spremenil. Po drugi strani pa ljubiti pomeni razkriti drugemu njegovo resnično lepoto, ki je včasih on sam ne zna videti.

Če se ženska odreče svoji skušnjavi – nadzoru, mož opusti svojo – egoizem. Ona opusti namero, da bi ga spremenila, in on se kot po čudežu odloči, da bo zapustil votlino – računalniški ekran, motor, športni ribolov, ogled razstave o odmaševalcih odtokov (vsaka pot za pobeg je dobra) –, v katero se je zatekal, da bi ubežal grozečemu poskusu izboljšanja s strani soproge. Za moškega ni nič bolj grozljivega, morečega, dušljivega od ženske, ki „to govori za njegovo dobro“. Prepričane smo, da smo prejele poslanstvo, da prinesemo nekaj preprostih izboljšav moškemu primerku, ki smo ga dobile v oskrbo, oni pa imajo za vratom zoprni občutek zaradi te ovratnice, s katero jih vodimo, kamor niso hoteli, in imajo tako lep izgovor, da so še naprej egoisti.

V ušesih razločno slišim oporekanje. Zakaj najprej ženska? Zakaj mora biti vedno najprej na nas ta napor, da delamo na sebi, da napravimo prostor, da se ugriznemo v jezik, ko spontano pride do kritike?

Ne vem. Vprašajte Boga, če imate stike. On je tisti, ki je »zaupal človeštvo ženski«, kot je napisal Janez Pavel II. Ženski je ukazano, da napravi prvi košček poti, da reče prvi dà. Tako je pri biološkem materinstvu in vsakokrat, ko se kaj rodi: zakon, družina, ljubezen. Tako je, ko pride otrok na svet: ni to, da je mati več od očeta. A ona ima nalogo, da čuva življenje, ko je šibko. To je njena naloga (tudi zakonita) – ki ni uradna, ampak globoka –, da potlači svoje zahteve ali pričakovanja in dovoli, da je drugi tak, kot je.

Moškega pa čaka drugi del naloge, ne manjši, samo drugačen. Na primer, ko bo moral malček postati moš-

ki ali ženska, mu to ne bo mogoče postati brez očeta, ki čuva dom, in silil ga bo, da ga zapusti (jaz se bom zagotovo skušala upreti, sledila bom otrokom z jopičem ter Hiconcilom in žetonom, da me bodo lahko poklicali: saj vem, kabin ni več, a kaj ti veš o tem, če nastane jedrska katastrofa). Torej, moški ima težavno delo, tisto, ki ga je vedno opravljal (ga je?) in trdno držal drog družinskega življenja. Moški so poklicani, da oblikujejo svet, ženske pa, da mu dajo notranji pečat, dišavo, barvo. Od njih je odvisna duhovna raven doma, skupine, dobe.

In če moški ne opravi svoje vloge? Če je egoist, raztresen, odsoten? No, ženska ima vzgib, da drži prižgano luč, da ne izgubi upajočega pogleda nanj. Kajti podrejenost je samo drug način, da rečemo „zaupam ti“. Ne gre za potrpljenje in sprijaznjenje. Ne pomeni odreči se temu, da bi izrekla stvari, izrazila želje in potrebe, popravljala, kadar je treba. Gre pa za to, da dovolim, da drugi jè. Ni sužnost, temveč najvišja oblika svobode. Ženska, ki noče spremeniti moškega, ga potrebuje, a ni odvisna od njega kot kdo, ki se utaplja in se oklepa rešilnega obroča.

To početje brez zahtev in obžalovanja je mogoče samo, če se spomnimo, da sta moški in ženska dve uboštvu, ki se podarjata drug drugemu, in da pravic, pravičnih in zakonitih, ne zahtevamo s kričanjem, niti z demonstracijami na trgu; trgi ne spreminjajo src v njihovih globinah.

Ne bi si rada preveč dovolila, a potem ko sem poslušala veliko žensk, sem si od časa do časa predstavljala, da bi se lahko govorilo o rojstvu novega feminizma, nasprotnega tistemu, ki je ogoljufal ženske celotnih generacij. Seveda pa bi morali najti drugo besedo, kajti feminizem po moje ne more več doseči pozitivne vrednosti. To bi moralo biti nekaj podobnega besedi maskulinfeminizem, kar bi spominjalo na skrivnost razlike med spoloma, kot možnost, da pridemo do Božje skrivnosti. Ker na način,

ki je podoben njemu, ki je dinamika ljubezni med tremi osebami, smo mi določeni samo v odnosu.

Katerokoli ime se mu hoče dati, je nekaj novega med nami. Je truma žensk, ki so ob rojstvu podedovale svobodo, ki so odkrite in pomirjene, ki ničesar ne zahtevajo nazaj, ki ne kričijo na trgih (in včasih niti ne vedo veliko o bojih, zaradi katerih lahko študirajo, volijo, delajo – to so stvari, ki jih imajo za pridobljene), ki želijo napraviti prostor v svojem življenju, ki se znajo postaviti v odnos in tja postaviti tudi druge; s posredovanjem, pomirjanjem, sprejemanjem. Ženske, ki ne skrbijo preveč (bi rekla skoraj nič) za njim odmerjena mesta v političnem svetu in za to, da bi dosegle mesto v upravnem odboru. Veliko jih je, to so tiste, ki jih vsak dan srečujem pred šolami svojih otrok, to so tiste, ki mi pišejo, ki ne najdejo mesta v časopisih. To so tiste, ki ne čutijo potrebe po kričanju, prav zato, ker vedo, da niso enake moškim, niti nočejo biti. To so tiste, ki včasih ljubijo tudi svoje delo, a v določenem trenutku, ob petih popoldne nekega sončnega dne, pogledajo skozi okno pisarne in vedo, da bi bile raje doma in pripravljale malico svojim otrokom. In mogoče je nekaterim to celo težko priznati, saj so zrasle z zapovedjo, da se morajo uresničiti, najti same sebe, posvečati čas sebi, in niso niti rodile.

Čeprav bi se včasih rada počutila kot pisateljica, dobro vem, da ni zaradi moje proze toliko oseb čutilo nuje, da povabijo prijatelje k nakupu te knjige (tudi jaz sem v resnici iskala muzo književnosti, a se vidi, da je bila ravno na dopustu; po drugi strani nimam »sobe samo zase«, kot priporoča Virginia Woolf vsaki ženski, ki hoče pisati, ampak imam samo mizico, za katero se ponoči usedem in je čez dan obložena s stripi *Calvin in Hobbes*, s plastičnimi psi in skrivnimi dnevniki iz roza pliša s ključavnicami). Skratka, nikakršne sobe, nikakršne muze, a

očitno sem se zaradi nekega naključnega niza dogodkov znašla tu, da dam glas vsem tem ženskam, ki jih ni strah, da bi izgubile mesto, če bi dale prostor moškemu, ki si ga izberejo za vedno, takega, kot je, ne da bi ga hotele narediti bolj podobnega sebi. Nasprotno, hočejo ga prav zato, ker je nepopravljivo drugačen (npr. sposoben brati zgodovino z odmotavanjem skrivnostnih niti večnarodnih zarot, a nesposoben memoriranja bivanjsko-čustvenih dogodkov, ki se ne tičejo denarnih skladov ali energetskih trgov, temveč samo ženinih sestričen iz drugega kolena. »Dragi, a veš, ko sem ti včeraj govorila o Elizabeti?« »Kateri Elizabeti?«).

So ženske, ki so se na teh straneh končno našle, ki hočejo sprejemati in skrbeti za koga. Pa ne zato, ker so stoletja in tisočletja podrejene maskulinistični kulturi, ampak ker je pisano znotraj nas in ker smo srečne, ko nam to uspe napraviti.

Kar se mene tiče, je po treh letih najbolj očitna sprememba v mojem življenju ta, da če ponoči (pogosto bedim, da pišem) na hodniku srečam otroka, me ta nesrečnik objame in vzklikne: »Ne morem verjeti, Costanza Miriano!!!« in me prosi za avtogram. Slabše kot sem opravljena – vsega je kriva moja halja v stilu realnega socializma, in vendar je znano, da ne morem natipkati niti besede, ne da bi jo nosila, mislim, da se mi ne bi prižgal niti računalnik – bolj se moji otroci zabavajo, ko se pretvarjajo, da so moji oboževalci. Videli so razne osebe, ki so me prosile za podpis, in zdi se jim nerazumljivo, da bi si kdo zares želel spoznati tisto staro gospo, ki jim pripravlja obroke, dokaj slabo pleše, se smeji in poljublja brez razloga ter med drugim nima nobene lastnosti nad povprečjem, če ne tiste, izredne, da onemogoča delovanje vseh tehničnih naprav že ob samem približanju (ne